

FAMILIA DEMIAN. ROLUL ȘI LOCUL EI ÎN SOCIETATEA SĂTMĂREANĂ

CLAUDIU PORUMBĂCEAN

În decursul ultimelor secole, în societatea sătmăreană s-au afirmat câteva mari familii românești, printre care amintim aici familia Anderco de Homorod, Rednic, Doboși, Dragoș ș.a. Alături de acestea se înscrie și marea familie a Demianilor, care își are rădăcinile în satul Negreia, comuna Șișești, comitatul Satu Mare (azi în județul Maramureș). Cel mai vechi descendent atestat fiind Demian Alexa, născut în anul 1770.

De-a lungul anilor, familia Demian crește atât ca număr cât și ca importanță pentru societatea sătmăreană, în rândurile sale regăsindu-se nume de rezonanță ale vieții politice, culturale și social-economice, de la lideri ai mișcării naționale, primari, președinți de partid sau parlamentari, până la preoți, profesori, muzicieni, avocați, medici ș.a.

O mare parte din datele prezentate în această lucrare ne sunt oferite de cronică genealogică a familiei, întocmită în anul 1976 la Baia Sprie de către avocatul Victor Demian.¹ Printr-o scrisoare adresată unei verișoare primare, acesta explică modul în care a întocmit genealogia și care este motivația sa. *"Dragă Marița, Conform celor promise, vă trimit alăturat cronică familială - Demian - precum mi-ai cerut-o.*

Cuprinde tot ce memoria mea a păstrat. Date documentare nu am. Cu ocazia naționalizării din 1948 (confiscările făcute de securitate - n.n.) am fost privat de toate bunurile mele, inclusiv archiva familială.

Dar ceea ce am consemnat este mult prea suficient pentru ca nepoții și urmașii lor să-și poată forma o idee despre predecesorii familiei.

Tuturor vă urez mult bine, Victor.

Baia Sprie - septembrie 1976"

După cum am menționat mai sus, cel mai vechi descendent al familiei este **Demian Alexa**, care a trăit între anii 1770-1860, în satul Negreia, având ca ocupație agricultura, pomicultura și creșterea vitelor.² Descendenții săi au fost doi băieți: Atanasie și Teodor. Aceasta reiese din genealogia consemnată de Victor Demian, dar în realitate credem că aceștia sunt nepoții săi, dat fiind anii de naștere consemnați.

Demian Atanasie, (1845-1923), urmează studiile la Baia Mare, absolvind apoi teologia la Blaj. Timp de 18 ani a funcționat ca profesor secundar la Gherla, obținând gradul de profesor emerit de teologie. Din 1886 a condus parohia greco-catolică din Negrești-Oaș, devenind protopop și arhidiacon onorar. În aprilie 1919 a fost urmărit de gardiștii lui Bela Kun, pe motivul că a intervenit la C.N.R. din Baia Mare pentru a salva comuna de soldații unguri fapt pentru care a fost nevoit să se ascundă până la sosirea armatei române. Din căsătoria sa cu Luiza Bud (decedată la 25 ian.1924) au rezultat 7 copii 3 băieți (Iosif, Titus, Cecil) și 4 fete (Eufrosina, Mărioara, Elena, Irina). Se stinge din viață la Negrești la 29 aprilie 1923.³

Demian Iosif devine paroh și protopop onorar în Firiza, loc unde va păstori și fiul său, Iosif jr.

Demian Cecil îmbrățișează și el cariera ecleziastică, funcționând ca paroh și apoi protopop tractual în Negrești, ajungând în cele din urmă profesor de teologie la Gherla.⁴

Datele despre cel de-al treilea băiat, **Demian Titus**, sunt foarte puține, el funcționând ca preot în comuna Trip. Acesta a avut doi băieți: Atanasie, medic chirurg în Satu Mare și Emil care va deveni notar în Tășnad. Primul a decedat în 1952, iar al doilea în 1954.

Pe cealaltă ramură, se pomește de la **Damian Teodor**, care avut două fete (Frăsina și Ana) și doi băieți (Gheorghe și Atanasie).⁵

Demian Gheorghe, gospodar-agricultor, a avut 5 fete, cea mai mică (Silvia) devenind soția lui Benea Arion. Învățător în Baia Sprie, viitor primar al acestei localități în perioada interbelică.

Demian Atanasie (1859-1929)⁶ a trăit și activat în bună parte în satul Negreia, apoi în Tăuții de Jos. A absolvit patru clase elementare, o clasă de liceu și un an de școală profesională. Această școlarizare (deși redusă)

¹ Cronică familiei Demian, aflată în arhiva personală a autorului

² loc.cit., p.1

³ ibidem

⁴ ibidem

⁵ ibidem p.2

⁶ ibidem

plus calitățile sale native l-au ajutat să-și fondeze o gospodărie mai avansată decât mica gospodărie țărănească. S-a ocupat de agricultură și pomicultură dar în special de creșterea și comercializarea vitelor. A ajuns să dețină o suprafață de cca 100 ha teren agricol și a luat în arendă vaste terenuri și munți pentru pășune, având mari cirezi de vite, cai, porci și oi.

A fost căsătorit de patru ori, având nu mai puțin de opt copii.

Despre Demian Atanasie, fiul său Victor își amintește că "era un om rațional și logic, judeca și numai după aceea acționa. Avea o voință de fier. Nereușitele nu l-au descurajat ci l-au îndârjit și mai mult. Muncea cu râvnă și multă tenacitate. Era sociabil cu vaste legături de cunoștințe".

Beneficiind de o asemenea avere - ceea ce i-a conferit o poziție privilegiată în societate, Atanasie Demian se implică în mișcarea națională devenind chiar unul dintre liderii săi din zonă.⁷ Pentru exemplificare facem din nou apel la genealogia familiei, de unde cităm: "An de an o serba (ziua onomastică la 17 februarie - n.n.) cu largă ospitalitate. Erau prezenți țăranii fruntași, învățătorii și preoții comunelor din jur. De la aceste onomastici nu lipsea nici preotul Dr. Vasile Lucaciu din Șișești, care era flacăra românismului în acele ținuturi. Onomasticile erau în același timp și întruniri național-politice. Se discutau evenimentele trecute și perspectivele de viitor după directivele date de Dr. V. Lucaciu. A colaborat strâns cu aceștia pentru a menține și răspândi conștiința românească."

Ca atare conducerea P.N.R. l-a designat în 1892 membru în delegația care avea menirea să prezinte împăratului la Viena, *Memorandul românilor din Transilvania*.

Ajuns la Viena, Atanasie Demian, este pus în fața unui fapt care avea să scoată în evidență concepția sa față de ideea de familie în spiritul tradiției românești. Figura sa a fost remarcată de un bogat industriaș austriac, acesta fiind impresionat de îmbrăcăminte originală, de fizicul său impunător, cu "înfățișarea unui patrician din Roma antică." Austriacul i-a propus să se căsătorească cu unica lui fiică, oferindu-i în schimb greutatea sa în aur fără a fi nevoit vreodată să lucreze." Vastele lui uzine și fabrici asigură o existență fără orice muncă. Oferta a fost respinsă, cu motivarea că este căsătorit și are copii. Austriacul stăruie. Pentru soția și copiii de acasă le instituie câte o rentă viageră, fiecăruia în parte. Sumalitatea, plătită lunar urmând să o stabilească chiar tata. Oferta a fost respinsă și în această variantă. Ar fi însemnat trădare față de neamul românesc, denigrarea ființei sale și a conștiinței sale de român."⁸

Printre mijloacele aplicate pentru a menține conștiința românească a fost și înființarea de școli românești la sate. Atanasie Demian a convins locuitorii satului Negreia (în totalitate românesc) de necesitatea unei școli cu predare în limba română. Prin contribuția voluntară și "conștiința românească" s-a construit în sat o școală cu locuință corespunzătoare pentru învățător, și s-a stabilit un buget pentru întreținerea școlii și salariul dascălului. În aceste condiții primul învățător în noua școală din Negreia a fost domnișoara Rusu Aurelia.

În legătură cu acest episod, menționăm însemnările făcute de Victor Demian, deoarece evenimentul nu are doar o valoare istorică ci și una sentimentală. "Era (învățătoarea Rusu Aurelia - n.n.) o fată tânără de 21 de ani, prezentabilă, înaltă, zveltă cu înfățișare impunătoare, foarte dărză și energică. A venit din comuna Rășinari (Sibiu), locul de baștină a poetului Octavian Goga. Mare decepție de ordin sentimental o determinase să se refugieze din Rășinari tocmai în Negreia, localitate neînsemnată, primitivă, ascunsă între dealuri și păduri. Afecțiunea dintre feciorul popii din Rășinari (Octavian Goga) și dascălița din Rășinari (Rusu Aurelia) a naufragiat. Unul era în plină ascensiune literară, cu orizonturi noi, perspective înalte, societăți distinse, onoruri... Celălalt era lipsit de toate acestea. Ruptura a fost inevitabilă. Unul s-a înălțat, iar celălalt s-a scufundat prin refugiul său la mare depărtare, în satul propășit - Negreia. Scopul era vădit: uitarea. Adecă a părăsi mediul care evocă mereu afecțiunea distrusă și atrage vâlul uitării asupra trecutului. A reușit oare refugiul ei în uitare? Nu cred. Dovadă e că a refuzat toate cererile în căsătorie. Deși a avut multe cereri, a rămas nemăritată. Așa ceva nu face decât unul care nu poate uita. Denotă o fidelitate nestrămutată până la moarte. E ceva impresionant.

Ne vizita adesea acasă. Avea o voce splendidă și cânta mereu. Eram copil mic de 5-6 ani. Încă atunci am reținut unul din textele cântecelor ei pe care îl cânta des:

Din pieptul meu a-și vrea să scot

Inima, cu dor cu tot.

S-o așez în pieptul tău

Ca să simți precum simt eu.

⁷ Pentru mișcarea națională sătmăreană vezi pe larg *Lupta românilor din județul Satu Mare pentru făurirea statului național unitar român. Documente 1848-1918*, ediție îngrijită de V.Ciubotă, B.Dulgău, D.Radosav și S.V.Marinescu, București, 1989; D.Radosav, V.Ciubotă, *1918 în Sătmărean*, Cluj Napoca, 1996

⁸ *Cronica familiei...*, p.8-9

Cântecul se sfârșea cu batista dusă la ochi. Ștergea lacrimile vărsate de o inimă ce nu poate uita. Atunci ca și copil, nu puteam înțelege de ce plânge cineva care cânta atât de frumos.

Iată cum, prima școală românească din Negreia, zidită din impuls național-românesc, este legată de o idilă sentimentală.

El - feciorul popii din Rășinari, poetul consacrat de mai târziu, eternizează afecțiunea lor prin poezia *Dăscălița*.

Regret mult că n-am făcut școala la catedra domnișoarei Rusu Aurelia. Tata ne-a dat să facem școala elemntară în orașul Baia Sprie. Această fată tânără s-a remarcat în suferința ei, prin o tragedie foarte dureroasă, purtată toată viața cu o demnitate impunătoare. Aș dori să mă pot lăuda cu ceva ce am învățat în școala acestei fete. Prin durerea ei adâncă, purtată cu atâta noblețe, raportată la poetul Octavian Goga, devine și ea oarecum o personalitate proeminentă. Aș vrea să am ceva de la ea. Dar nu pot. Doar reamintirile acum istorisite.”⁹

Revenind la familia Demian, ne vom opri asupra a doi dintre băieții lui Atanasie. Este vorba de Adrian și Titu Demian.

Demian Adrian, moștenește pasiunea familiei pentru frumos, pentru cultură și tradiție românească. Îmbrățișează cariera de muzician, devenind un foarte apreciat dirijor, compozitor și nu în ultimul rând directorul Conservatorului de Muzică din Satu Mare. Valoarea sa este recunoscută de mai mulți specialiști în domeniu, fiind considerat “unul dintre cei mai mari dirijori ai Sătmarului din perioada interbelică, mare iubitor al muzicii corale, inițiator al multor acțiuni ce au determinat o substanțială creștere calitativă a corurilor din județ.”¹⁰

În 1921 este ales la conducerea “*Reuniunii de cântări Vasile Lucaciu*”, cor pe care îl va conduce aproape două decenii și cu care va reuși să prezinte în 1935 opereta “*La Șezătoare*” de Tiberiu Brediceanu, ceea ce demonstrează valoarea artistică la care a ajuns. În paralel, a condus și corul Liceului “*Mihai Eminescu*”. La 4 septembrie 1936, Adrian Demian lansează un apel tuturor corurilor din județ pentru a se înființa “*Asociația de coruri țărănești din Sătmar*”, fiind prima organizație de acest gen din istoria mișcării corale locale, al cărei președinte a fost ales în unanimitate.

Așadar, Adrian Demian este acela care a organizat concursuri, instruiți de dirijori, manifestări cultural-artistice, concerte corale etc, sub egida binefăcătoare a *Astrei*.

Vicisitudinile istorice ale anilor 40 îl obligă să se retragă la Arad, unde va locui până la sfârșitul vieții.

Demian Titu, fiul lui Atanasie, este ultimul membru al familiei la care ne oprim. Născut la 7 septembrie 1896 în satul Negreia, Titu este una din cele mai reprezentative personalități ale Sătmarului. Absolvent al Facultății de Drept din Cluj (1923) și doctor în științe juridice, va practica avocatura la Satu Mare, devenind membru în diferite societăți și asociații, consilier juridic al băncii “*Casa Noastră*” și al Fabricii de vagoane “*Unio*”, decan al Baroului Avocaților Satu Mare ș.a.¹¹

Pe lângă activitatea sa profesională, Titu Demian a rămas cunoscut contemporanilor săi și parțial urmașilor, prin faptul că a luat parte activ la viața politică a orașului și județului Satu Mare, în calitate de membru al P.N.Ț. Pentru perioada 1936-1947 funcționează ca vicepreședinte și apoi președintele organizației județene. În intervalul 12 iunie 1932-18 decembrie 1933 ocupă funcția de primar a orașului Satu Mare, înregistrând realizări notabile.

Din 1944 este ales președinte al UDR, fiind simbolul opoziției anticomuniste din zonă, pentru ca la alegerile parlamentare din noiembrie 1946 să fie ales în Parlament în ciuda fraudei electorale. Odată cu desființarea P.N.Ț, Titu Demian a fost arestat și mutat cu domiciliu obligatoriu la Cluj, unde va înceta din viață la 29 aprilie 1958. Întreaga avere i-a fost confiscată în momentul dislocării (10 august 1949) lăsând în urmă doar o fiică, Maria, căsătorită Zaharescu, actualmente cercetătoare în București, la Academia Română.

În ciuda marginalizării la care a fost supusă de către regimul comunist, familia Demian și-a câștigat o poziție de necontestat în societatea sătmăreană, dând acesteia valori umane de o certă valoare, de numele său legându-se momente de referință din viața politică, social-economică și culturală de pe aceste meleaguri.

⁹ *ibidem*, p.9-11

¹⁰ V.Băințan, *Arta corală din Maramureș*, Baia Mare, 1982, p.60-61

¹¹ Cl.Porumbăceanu, *Figuri ilustre sătmărene (II). Dr.Titu Demian (1896-1958)*, în “Satu Mare. Studii și Comunicări”, XIII, 1996, p.215-218

**THE DEMIANS. THE PLACE AND THE ROLE OF THEM
IN THE SOCIETY OF SATU-MARE**

(Abstract)

This approach reveals the manners of the nobility from Țara Românească during the Eighteenth century and first half of the Nineteenth century. Taking into consideration the confessions of foreign travelers and the Romanian documents we tried to put to light a segment of nobility's everyday life. Luxury, infidelity, prostitution are usual phenomena in those documents, but they are considered to be related to the manners of the nobility from Western Europe.